

كلية الآداب

حوليات آداب عين شمس المجلد ٥٠ (عدد يناير – مارس ٢٠٢٢)

<http://www.aafu.journals.ekb.eg>

(دورية علمية محكمة)

جامعة عين شمس

"פועל העזר בשפה העברית"

חסיין אסמאעיל קאזם*

אונברסיטת בגדאד - פקולטת השפות - מחלקת השפה העברית

husism82@gmail.com

תקציר:

המחקר הזה שופך את האור על תופעה חשובה בתחביר ובסמנטיקה העבריים, מכיוון שהוא מתמקד בפועל העזר בשפה העברית ובמאפייניו ומשמעויותיו וזמניו, כדי להבחנת את השינויים הסמנטיים, והתבניות התחביריות המורות על זמני (עבר, הווה ועתיד) בנוסף לנוסח הפועל עם שם הפועל או עם המקור והצירוף הפועלי. מקורות פועל העזר ותפקידיו התחביריים והסמנטיים רבים. את הפעלים הבאים בצירוף הנשואי (פועל + פועל) ארבע קבוצות שהן: פעלים אדורביאליים, פועלי אספקט, פועלי יכולת והפעלים המודאליים. המחקר מזהה את הדרך של הצירופים הנשואיים. לעתים פועל העזר גורם לתופעת דו משמעות, לדוגמה הפועל (היה) דו משמעי לעתים יכול להיות נושא שניתן להחליפו בפועל (יש), ולעתים יכול להיות אוגד. יתר על כן נחקר האספקט שהוא הדרך להביע באמצעים דקדוקיים את המבנה הטמפורלי הפנימי של סיטואציה מסוימת קיימת. כלומר הוא התייחסות אל טבע הפעולה מבחינת תחלתה, משכה, סיומה, חזרתה, הרגליותה, השלמתה או אי-השלמתה. **מילות מפתיה:** פועל עזר – מודליות – אספקט – מודוס – סמנטיקה.

הקדמה:

פועל העזר:

הוא פועל המצטרף לפועל אחר במשפט ומגדיר אותו מצד אחת מתכונותיו, כדי ליצור לו משמעות דקדוקית מסוימת, כגון: זמן, אספקט, אופן, תנאי, יכולת, מצב, וכדומה⁽¹⁾. מכיוון שהפועל העיקרי מביע את המשמעות הסמנטית במשפט פועל העזר מאבד למעשה את משמעותו הסמנטית⁽²⁾. במשפט "הוא עמד ללכת" פועל העזר לעמוד אינו מביע עמידה אלא כוונה, כך שמשפט זה מתפרש כ"הוא התכוון ללכת"⁽³⁾. לפי שורצלד הוא החלק הראשון מצרוף של שתי מילים שמהוות יחידה רעיונית אחת⁽⁴⁾. אצל עומאן ואחרים המונח (נשוא מורחב) מתייחס למבנה הנוטל צורת פועל-פועל, בעוד יהיה הראשון מוגבל ואת השני מקור.

הארמית אינה מבדילה בין זמני הפועל כמו באנגלית "הזמן והאספקט"⁽⁵⁾⁽⁶⁾, אלא יש לה שלושה זמנים נפוצים על ידי (נטיית הפעלים) (עבר, הווה ועתיד), דבר שאומץ גם על ידי העברית המשנאית והעברית המודרנית והישראלית. אבל העברית הקלאסית מבחינה בין הזמנים. צורות פועל העזר בעברית הן צרוף של נטייה (תורת ההטייה בדקדוק) והתחביר בעיקר (סדר המילים)⁽⁷⁾. הנטייה עצמה אינה ממחישה מדד הזמן, אלא הצורה המשמשת בדרך מסוימת לספק את התוצאה הנדרשת. כלומר צורה משמשת להעיד צורה אחרת, (שלם או בלתי שלם), שנקראים "אספקטים", כמו "שם הפועל" ו"בינוני פועל", בעברית החדשה הבינוני מופיע רק עם צורות העבר של פועל עזר, בעוד שם התואר מופיע עם כלל צורת פועל עזר, אילו היה בינוני הפועל שם תואר, היינו מצפים שיופיע הוא גם בהלווית כל צורות הזמנים של פועל עזר (היה), אולם הצרוף "היה שוחה" מופיע בעברית החדשה לצד הצורות הנטיות (שחה), הצרוף "היה שוחה" אינו מופיע:

"דני היה/ יהיה שוחה בים". "דני היה/ יהיה דומה לאביו".

במקרא מופיע בינוני הפועל כמו שם התואר עם צורות שונות של פועל עזר.

"יהי מבדיל בין מיים למיים" (בראשית: א: ז)⁽⁸⁾

בספרו של רוזן (העברית שלנו), קובע כי בנוסף לשלושת הזמנים שבעברית החדשה (עבר, הווה, עתיד) ירשה זמן מורכב מהמשנאית שמישמש בעברית החדשה לצייון הרגל⁽⁹⁾, לדוגמה:

"היא הייתה הולכת בלילה לטפל באחרים"⁽¹⁰⁾ כלומר = (היא הייתה רגילה ללכת), היא הלכה (חד פעמי).

מטרות המחקר:

מטרת המחקר העיקרית לחפש אחרי מקורות פועל העזר, מאפייניו ותפקידיו בשפה העברית, ולהתייחס לשינויים התחביריים והסמנטיים החלים עליו, לקבוע ולהגדיר את המודליות והאספקטים והצירופים שבא בהם פועל העזר.

חשיבות המחקר:

חשיבותו של המחקר מתמקדת בשימוש בפועל העזר בעברית, נפוצה בעברית בדרך כלל ולהבחין את הפונקציות שממלאות לאורך כל הזמן בשלבי העברית ולהגדיר את סיבות גילגול המשמעות של המילה הנדונה.

שיטת המחקר:

המחקר מתבסס על ניתוח מספר גדול מהדוגמאות מן התנ"ך, התלמוד, הספרות, והחדשות באתרי האינטרנט, לזהוי את התפקידים התחביריים והסמנטיים של פועל העזר.

מקורות פועל העזר בעברית:

שינוי מרכזי ביחס לנושא פועל העזר הוא בין לשון המקרא לבין לשון החזו"ל ובין לשון ימי הביניים, לפי סיוון (1976) מציין כי יקוריהן של הלשונות האילו הולכות וגוברות גם בימינו, בלשון המקרא מקדימים את פועל העזר (הלך) בביטויים דוגמת (הולך וחזק), ואילו בלשון החכמים יבוא פועל העזר (הלך) אחרי הפועל העיקרי כגון (פחות והולך)⁽¹¹⁾. ומכאן יש מספר דעות על מקורותיו של פועל העזר בעברית:

1- כנזכר לעיל תופעת פועל העזר קיימת בלשון המקרא בלשון המשנה נוצרו צורות נוספות מורכבות: פועל + פועל עזר היה/ הוה, וגם המילה עתיד + פועל⁽¹²⁾, לדוגמה:

"וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר יָרִים מִ'שָׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל; וְכִאֲשֶׁר יָנִית יָדוֹ וְגָבַר עַמְלֵק" (שמות: י: ז), (היה + ירים) מציינים לזמן עתיד במשמעות עבר.

"וְהָיָה אֲתָם תִּמְרְדוּ הַיּוֹם בָּה' .. וּמָחָר" (יהושע: כב, יח), את צורת (היה + תמרדו) מציינת גם כאן לעתיד במשמעות עתיד.

"פִּיּוּם הַהוּא יְהִי חֲמֵשׁ עָרִים .. מְדַבְּרוֹת שְׁפַת פְּנֵעַן" (ישעיהו: יט, יח), "מִהְיוֹתָם בָּא אֶל-עֲרַמַת עֲשָׂרִים" (חגי: ב, טז), בשתי הצורות (יהיו+מדברות) ו-(היותם + בא) צייון לבינוני במשמעות עתיד.
 "וְיִהְיֶה קוֹל הַשֶּׁפָּר, הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מֵאֲד" (שמות: יט, יט), בצורה (יהי + הולך) בינוני במשמעות עבר.
 "מִזְגוּ לוֹ אֶת הַפּוֹס, אוֹמְרִי, מֵה שְׂאֲנֵי עֲתִיד לְשִׁיר בְּשׁוּלֵי הַפּוֹס" (פרק: ז' משנה: ב')
 "הַלּוֹקֵת יֵין מִבֵּין הַפּוֹתִים, אוֹמְרִי, שְׂנֵי לְגִין שְׂאֲנֵי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ, הָרִי הֵן תְּרוּמָה, וְעֲשָׂה מְעֵשֶׂר" (פרק: ז' משנה: ד'), בלשון המשנה יש הרבה צורת להבייע על פועל עזר.

2- לדעתם של חלק מהבלשנים כי צורת פועל העזר באה מידישי, שפת האם של מחדשי השפה העברית, שבלי לשים לב הגניבו לעברית המודרנית הרבה יותר מאפיינים של יידיש ממה שהם התכוונו. הדבר הממחיש את זה שפע של צירופים כמו "היה יושב" אצל ביאליק, ברדיצ'בסקי ובני דורם. אלא שכאן דווקא יש הפתעה מעניינת: דווקא אצל אותו דור ניתן למצוא שימוש בצורה זו במשמעות של "progressive" (עבר ממשך), משמעות שכאמור אינה קיימת בעברית של ימינו, למשל:
 "כשנכנסתי, כבר היה יושב שם אותו בן אדם בין בני הבית המסובים וקולו הולך"⁽¹³⁾.
 "והיה יושב שם עד הצות"⁽¹⁴⁾.

3- אפשרות נוספת היא שהצורה הזו הגיעה לעברית מן העברית. לא קשה מדי למצוא צורות כאלה גם בתקופות מוקדמות יותר של העברית: "רבי ... היה אומר..." וכד'. ובעצם, למה בכלל להניח שהצורה הזו הגיעה לעברית משפה אחרת? פעלי עזר קיימים בשפות רבות ושונות, ואין שום סיבה הגיונית שלא יהיו כאלה גם בשפה שמית. לדוגמה הצירוף הנפוץ (הוא אמינא)⁽¹⁵⁾ מן הארמית במשקל (הוא פעילנא) במשמעות (היה אומר)⁽¹⁶⁾ למטרת הפרשנות, בביטוי הבא: "דאי תנא בהמה- הוה אמינא: בהמה הוא דמקני ליה כפילא - ..." (בבא מציעא לג: ב), בפירוש "שאלו היה שונה- הייתי אומר: שמקנה לו בעל בהמה לשמור את הכפל".

תפקדיו של פועל עזר בעברית:

הפועל העזר בעל תפקידים רבים שממלא אותם בשפה העברית:

1- תפקיד תחבירי:

א- פועל עזר משמש כאוגד:

בעברית פועל העזר משמש כאוגד, לדוגמה: "הילד היה עצוב", במקביל באנגלית הוא (be)⁽¹⁷⁾, כשהופכים משפטים שלמיטה לעבר או לעתיד, נוסף פועל עזר, הפועל (היה). אם כן, גם במשפטים אלה ניתן לשנות את הזמן, אך בדרך שונה, מכפי שזה קורה במשפט פועלי רגיל - הפועל היה מסמן רק את הזמן ואילו המילים (יפה, הבמאי, בבית, שלי) - נושאות את המשמעות העיקרית של הנושא. מה שמסומן במשפט פועלי בפועל הנטוי לבדו (המשמעות העיקרית והזמן) מחולק כאן בין שני רכיבים: הפועל (היה) והנושא הלא-פועלי. כשהפועל (היה) ממלא רק את תפקיד הזמן במשפט, הוא נקרא: אוגד. במשפט: "הנעליים האלה יהיו שלי"- הניתוח הוא: שלי= הנושא, יהיו = אוגד. הפועל (היה) בתפקיד אוגד מקשר בין החלק הנושאי לחלק הנושאי, וכמו כל פועל גם הוא מותאם לנושא במין, במספר ובגוף: (התיק היה, אתה הייתי, הנעליים היו). אוגד עשוי להופיע גם ללא ציון זמן עבר או עתיד, כלומר - כמצייין הווה. בזמן הווה האוגד אינו פועל אלא כינוי גוף, כגון: "התיק הזה הוא יפה". הנעליים האלה ודו שלי. האוגד מקובל מאוד בעברית בת זמננו בכל צורותיו, אך לא תמיד הוא הכרחי, וניתן לומר את המשפטים גם ללא אוגד⁽¹⁸⁾.

(אתמול) אתה היית הבמאי! (מחר) אתה תהיה הבמאי!

(אתמול) התיק הזה ודה יפה. (מחר) התיק הזה יהיה יפה.

(אתמול) אחותי הייתה בבית. (מחר) אחותי תהיה בבית.

(אתמול) הנעליים האלה ודו שלי. (מחר) הנעליים האלה ודו שלי.

(אתמול) הייתה לנו הפסקה. (מחר) תהיה לנו הפסקה.

(אתמול) בדה נעים לשחות בברכה? (מחר) נעים לשחות בברכה?

אחת הפונקציות של "היה" היא כאלמנט סמנטי ריק שמסמן על נושא מן הנושא במשפטים מסוג השוואתי. אלה ניתן להיות לוואי מזהה, או סוגים ספציפיים של משפטים כפי שמופיע בדוגמאות למיטה. וגם בהווה (אפס) זמן, שם גם אין אוגד ברור, או נושא ונושא מחובר על ידי שם גוף כגון: "הוא", "היא" ו"זה".

א- רינה (היא) חכמה, אבל אחיה (הוא) אידיוט.

ב- הערובה שלך (היתה) מיותרת⁽¹⁹⁾.

ג- מושה (הוא) האיש שנסו להרוג.

ד- הטענה (תהיה) האמיתית⁽²⁰⁾.

ה- מה שאמרתי (זה) שמושה יבוא.

ו- שאיפת הרנסנס (היתה) לחזור אל ההוד⁽²¹⁾.

במבנים כאלה, "היה" רק נושא זמן מדומה, "היה" מופיע באופן מחייב בעבר ובעתיד, אך לא בהווה. משפטים כאלה עשויים להיות יחודיים מאופיינים כבסיס שאינו נושא אלמנט פועל בתיאור המבנה שלהם, בנקודה מסוימת בגזירה שלהם "היה" שינוי בצורה המוכנסת, מלבד במקרה של "אפס" או זמן ההווה המסומן כנשוא. ניתוח זה תופס את העובדה כי יש בעברית באופן שטחי משפטים לא פועליים שנקראים "משפט שמני" בדקדוק העברי המסורתי (לפי רובנשטיין 1968)⁽²²⁾. זה גם מוכיח כי משפטים כמו "דן (הוא) תלמיד טוב/ היה תלמיד טוב/ יהיה תלמיד טוב" נבדלים זה מזה רק בסימן הזמן ובמבנה הסמנטי, בדיוק כמו למשל: "דן לומד קשה/ למד קשה/ ילמוד קשה". יתר על כן, הוא תופס את הדמיון בין ההווה (אפס) זמן או בינוני פועל או שם תואר זה מצד אחד, וההבדל בין אלה לבין שאר המקרים של הפועל ושל שם הפועל, בעוד האחרים מקבלים צורה ברורה של "היה", מצד אחר⁽²³⁾.

ז- "דן כועס" = "דן רעב"

ח- "דן כעס" = "דן היה רעב"

ט- "דן יכעס" = "דן יהיה רעב"

על כן, במבנים של הדוגמאות (א-ו), בנוסף לאלה של שם תואר (ז-ט), הפועל "היה" שערך הזמן המיוצג, או להפך, כמרכיב עוזר, שנועד להבטיח את מבנה השטח הפלט המתאים.

ב- נשוא מורחב:

1- פועל העזר ממלא תפקיד של נשוא מורחב כשמשמשים בשתי מילים מסוג (פועל + שם פועל) כדי לתאר פעולה אחת⁽²⁴⁾. למשל: "היטיב לנגן" שמשמעותה "ניגן". "סיים לעבוד" שמשמעותה "עבד". נשוא מורחב לא חייב לבוא ברצף, לדוגמה: "המרצה סיים לפני הצהריים לרצות את השעור", במשפט זה, המילים "סיים לרצות" הוא הנשוא מורחב. לפעמים הנשוא המורחב מופרד במשפט "האורח עשוי בכל רגע להגיע לבית"⁽²⁵⁾, עם זאת, ניתן להעבירו ליד הפועל, כלומר אפשר לומר: "האורח עשוי להגיע בכל רגע לבית". "אמיר הלך לאכול".

פעלי עזר תמיד חלק מהנשוא המורחב הם: צריך, יכול, חייב, עלול, מסוגל, עשוי, יכול... ועוד, לדוגמה:

"עוד לא הייתי בטוח אם צריך לכעוס עליו או לדאוג לו", "אבל הייתי חייב לשמוע אותו אומר את זה במפורש", "זה עלול לפגוע בו", "אני לא יכול לגלות לך"⁽²⁶⁾

2- שני פעלים מביעים אותה פעולה (כשהפועל השני חשוב יותר) לפעמים אנו משתמשים בשתי מילות פועל ברצף כדי לתאר פעולה אחת, למשל: "הולך ומדרדר" שמשמעותה "מדרדר". "שב והודיע" וכד', לדוגמה:

"צורך לא מודיע בתעתיק חוזר ונשנה של יחסינו החולניים"⁽²⁷⁾, "חמיסי שב והביט בי"⁽²⁸⁾.

3- פועלי עזר לא שלימים:

תת קבוצה של פועלי עזר לא שלימים כמו, סביל, נחי ע"פ ופועלה חוזרת וגורם, המתבטאת בדרך כלל על ידי מיון לקסיקלי בתוך הפועל באמצעות מערכת גזרת בניין הפועל. עם זאת, פועלים לא שלימים, הם מיוחדים למדי כי יש להם צורת ביטוי עקיף פרודוקטיבי על ידי צירוף "פועלים נוספים" לדוגמה: "נהיה" צורת הסבל של "היה", "נעשה", "נהפך" + שם תואר. למעשה, בעברית בת זמננו טוענים כי אלה הם באמת דוגמה של "פעלי עזר" בתפקיד הלשוני (נשוא מורחב)⁽²⁹⁾, לדוגמה:

א- הפרי היה בשל. זה הבשיל. זה נהיה בשל.

ב- אבי הוא זקן. הוא מזקין/ מזדקן. הוא נעשה זקן.

הבדלים סמנטיים אפשריים בין צורת הצירוף בניתוח (א) פועל עזר + שם תואר, וזה (ב) כאן בדיוק מושגים סמנטיים פרימיטיביים של "הווה" ו"התהוות" אשר באים לידי ביטוי באמצעות פעלי עזר בעברית העכשווית, המשתקפים בתחביר בבחירתם הבינוני הקרוב לצורת שם התואר כראש של הנשוא⁽³⁰⁾.

ג- תפקיד סמנטי:

1- צרוף של שני פעלי עזר העברית, דומה לשפות רבות אחרות, יש בה פעלים המשמשים שמעבר למשמעותם כאשר הם נמצאים לבדם, לפעמים מצורפים לפעולה אחרת.

לדוגמה, הפועל "קם", "וְקָם הָעָם הַזֶּה וַיִּזְנֶה" (דברים: לא, טז), למה "קם"? המדובר על כך שהעם יזנה אחר האלילים, אלא "קם" משמש כפועל עזר, להדגשת הפעולה שאחריו, דוגמה נוספת "וְקָם שָׁבֵט מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּמְחֶץ" (במדבר: כד, יז). הפועל "עמד" משמש כפועל עזר פעמים רבות. למדנו בטהרות "עמד ומצאו מת", או בתוספתא דיבמות "עמד וייבם את צרתה", ועוד דוגמאות רבות לכך⁽¹⁾.

2- עשיית דו משמעות:

לעתים פועל העזר "הֶלַךְ" יכול ליצור דו-משמעות, כי אי אפשר לדעת אם הכוונה לפעולה מתגברת או להליכה פיזית. למשל: "לאחר המריבה הסוערת הוא הלך והתכנס בתוך עצמו". במקרה זה יהיו שיעדיפו לציין את התגברות הפעולה בדרך אחרת, כגון: "הוא התכנס יותר ויותר בתוך עצמו" (את משמעות ההליכה הפיזית אפשר להביע למשל על ידי חציצה בין הפועל הֶלַךְ לפועל שאחריו: "הוא הלך משם והתכנס בתוך עצמו").

הפועל (היה) דו-משמעי, לעתים יכול להיות נשוא כשניתן להחליפו בפועל (יש), ולעתים יכול להיות אוגד כלומר, פועל עזר, שהנשוא הוא משלימו.

הטבלה הבאה מסבירה את זה:

תפקיד תחבירי	משמעות	זמן			דוגמה
		עתיד	עבר	הווה	
נשוא	קיום, שייכות	יהייה תהייה יהיו תהיינה	הייה הייתה היו	יש	הייתה לנו חתולה
אוגד הנשוא משלים של האוגד	משוואה ייחוס מצב, תכונה	יהייה תהייה יהיו תהיינה	הייה הייתה היו	הוא, היא הם, הן	החתולה הייתה סימאית

כך גם ניתן להסביר במשפטים חסירים פועל, לדוגמה:

"אלונה סטודנטית לארכיאולוגיה באוניברסיטת תל-אביב".

"ההסבר לדבריו המוזרים מובן מאיליו"

"הוריקן בבאר-שבע בעניין הדירה"

עד עכשיו היה עוגן כלשהו לאיתור את הנשוא, לשם כך יש להפוך את המשפטים לזמן עברי, כדלקמן:

"אלונה הייתה סטודנטית לארכיאולוגיה באוניברסיטת תל-אביב".

"ההסבר לדבריו המוזרים היה מובן מאיליו"

"הוריקן היו בבאר-שבע בעניין הדירה".

השינוי לעבר במשפטים מגלה דבר חשוב בעזרת הוספת הפועל "היה", קיבלנו מקרים מוכרים: פועל עזר ומשלימו שהוא הנשוא⁽²⁾.

סוג אחר של המשפטים המיוחדים שאין בהם פועל ואין בהם אוגד, לדוגמה:

"רצוי להביא כסף למסיבה."

"נעים לשוטט בערב על שפת הים."

"טוב לאכול מזון דל-לשמן."

"מותר לך ללכת."

"כדאי להגיע קצת לפני הזמן."

במשפטים האלה מביע האומר על דעתו, את רצונו, או את חווייתו שבהם (תיאור + שם פועל), גם כאן ניתן לחשוף את הנושא ואת הנשוא על ידי הפיכת המשפטים לזמן עברי⁽³⁾, כדלקמן:

"היה רצוי להביא כסף למסיבה." רצוי = נושא להביא = נשוא

"היה נעים לשוטט בערב על שפת הים." נעים = נושא לשוטט = נשוא

"היה טוב לאכול מזון דל-לשמך."	טוב = נושא	לאכול = נושא
"מותר היה לך ללכת."	מותר = נושא	ללכת = נושא
"היה כדאי להגיע קצת לפני הזמן."	כדאי = נושא	להגיע = נושא

לפי הנדון לעיל ניתן להסיק כי (היה) בעלת תפקיד תחבירי חשוב בעוד שמשמש כפועל עזר מסייע להבהיר את הנושא והנושא במשפט.

היה כפועל ראשי בקיום:

כשפה שאינה העברית משתמשת באותה צורה שטחית "היה" בביטוי של קיום ושל שייכות (ובדרך שונה בהחלט). במקרים כאלה, עם זאת, יש צורת משלימי פועל "היה" בזמן הווה: מילת חיבור הקיום הבלתי משתנה "יש" או בתגובה השלילית "איך"⁽²⁴⁾.

א- יש סיכויים שנצליח.

ב- היה פעם מלך זקן.

ג- לא יהיו מספיק כוסות בשביל כולם.

ד- אין לה סכל.

ה- היתה לך חברה נחמדה.

ו- (לא) תהיה לי תשובה בקרוב.

בקיום (א-ד) ובשיכות (ה-ו) מוטב לינתח "היה" כפועל ראשי, הווה במבנה העומק כמו גם במבנה השטח, לא רק שזה מופיע כצורה פועלית בכל סוגי המשפטים, אלא באופן סמנטי ההצעה מכילה לקבוע אלמנט פועלי, ובקיצור פועל הקיום שמילמד על משהו (סתמי) קיום כמו (סיכוי), (מלך) או (כוסות) בהצעות הקיום או של קיום של חלק קיום בשיכות משהו. בדרך זו, מינסים ללכוד העובדה מבוססת כי הקטגוריה של הקיום, השיכות, ואת המקום במידה פחותה, שהם קשורים זה לזה בשפות רבות כפי שהן מתבטאות במבנה השטח על ידי בחירת "יש" או צורה כלשהי של "היה" במבנים כאלה בעברית.

ד- תנאי בטל:

משמעות נוספת שיש לצורה הזו (היה + בינוני) משתמשים בעברית במילות (אם, לו) של תנאי בטל במשפט מבחינה תחבירית, "הייתי הולך למסעדה הזאת אם הייתי שומע עליה ביקורות יותר טובות", גם "מה בן-יהודה היה אומר על זה (אם היו שואלים אותו)".

לחיוב ולשלילה: אם ואחריה צורה מוטה של: (היה+בינוני פועל):

"אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי?" (ברכות לב ב).

"אם הייתי יודע לא הייתי מורה" (מדרש תנחומא, אחרי מות ו).

"אם הייתי מבקש קרבן הייתי אומר למיכאל ולגבריאל" (ילקוט שמעוני, מיכה ו).

"אם לא הייתי שומע מעולם" (ספר הכוזרי מאמר 3).

בצורות האלו זמן של פועל העזר פסוקית התנאי באה בעבר, והחלק העיקרי בצורת העתיד המקוצר.

ה- לקבוע או לשינוי זמן צורות המקור והצורות הסבילות:

גם לצורות מקור (לעזור, ללכת, לבדוק, להבחין, להתרגל) אין זמן, ולכן הן אינן כנושאים פועליים רגילים. ועוד בעיה, שעלולה להקשות על הבחנה בפועל אמיתי: יש פעלים, בעיקר בצורות סבילות, שאינם בשימוש בזמני העבר או העתיד. כדי לשנות את זמנם מוסיפים להם את פועל העזר (היה). למשל, שינוי המשפט: "הוא מבוקש על-ידי המשטרה" לזמן עבר הוא: "הוא היה מבוקש על-ידי המשטרה". כלומר, הוספת הפועל היה משנה את זמנו של הפועל הסביל, לפיכך מבוקש (היה) מבוקש) הוא הנושא במשפט זה⁽²⁵⁾. כלומר אנו לא יודעים מתי בדיוק הוא מבוקש, בעבר, עכשיו או בעתיד. ובכך גם היה + בינוני מרכיבים את הזמן, שהוא עבר שלם.

ו- שינוי במבנה הסידורי של הצרוף:

שינוי במבנה הסידורי של פועל העזר במשפט ההתלבטות בין "הולך ונשלם" ל-"נשלם והולך" מקורה בהבדל שבין לשון המקרא ללשון חז"ל. בתנ"ך המבנה הוא תמיד "הולך ו...". למשל: "וַיְהִי קוֹל הַשׁׁפָּר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מֵאֲדָ" (שמות: יט, יט), "וַיְהַעֲרַר שְׂמוּאֵל הַלֵּךְ וְגִדְלָל נְטוּב" (שמואל: א ב, כו). לעומת זאת בספרות חז"ל מצוי המבנה ההפוך: "מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ" (תוספתא ברכות א, יא), "פוחת והולך", "מוסיף והולך" (בבלי שבת כא ע"ב) וכיוצא בהם⁽²⁶⁾.

ז- לפעמים פועל העזר ניתן להתרחש על ידי קונטקסט (ההקשר), לדוגמה: "הַגֶּשֶׁם חָלַף חָלַף לֹ" (שיר השירים: ב: יא), בשני הפעלים (הלך, חלף) המשורר רוצה לומר ש-"הגשם שוב נעלם לֹ" (י⁷), ובכך פועל העזר מציין לזמן עבר שלם. אבל במשפט "הַבֵּיטוֹ אַחֲרַי מֵשָׁה" (שמות: לג: ח) זה הוא עבר בלתי שלם, כי הם ראו או חיפשו אחריו.

ח- בלשון חז"ל פסק השימוש בו' ההיפוך, וכך מערכת הזמנים של הפועל השתנתה, והיא דומה למערכת הזמנים המוכרת לנו היום: צורות פעל (שמר, מצא, מצית) מציינות זמן עבר. דוגמות: "מצא פירות" ... "נטמא וידע ונעלמה ממנו טומאה" - כל הפעלים כאן מציינים עבר. ואילו צורות (פעל) מציינות את העתיד. דרך נוספת ליצור את זמן העתיד בלשון חז"ל היא בעזרת מילית העזר "עתיד", "ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון" (אבות ג, א) עתיד ליתן = תיתן. צורות רבות מורכבות מבינוני ומפועל העזר "היה" (לפעמים צורתו "הוה"). דוגמות: "היה אומר"; "היו אוכלין"; "הוה למד על האדם זכות". הרכבים כאלה מביעים הרגל, פעולה נמשכת (י⁸).

ט- במבנה השלם של הביטוי המקראי הפועל (הַלֶךְ) בא פעמיים: פעם אחת כפועל נוטה (הַלֶךְ, נִלְכָּךְ וכיו"ב) ופעם אחת בצורת מקור מוחלט (הַלֹכְךָ) או בצורת בינוני (הוֹלֶכְךָ) - "וילך הַלֹכְךָ ו..." או "וילך הוֹלֶכְךָ ו...". במבנה המקוצר יש רק צורת בינוני, כגון: "פִי הֵיךְ הוֹלֶכְךָ נִסְעָר" (יונה א, יא).

בלשון חז"ל אין שימוש בצורות מקור מוחלט. המבנה הוא תמיד המבנה המקוצר, והסדר כאמור הפוך: לא "הולך ועושה" כי אם "עושה והולך". הסיבה להשתנות הסדר, יצחק אפשטיין טען כי זה המבנה המתבקש מצד ההיגיון: דרכה של העברית להקדים עיקר לטפיל, והרי בהקשר זה "הַלֶךְ" הוא רק פועל עזר המצטרף לפועל העיקרי. אך נשים לב כי פועלי עזר אחרים המצטרפים אל פועל עיקרי בווי"ו החיבור באים בדרך כלל בראש: (חזר ואמר) "חזר ואמר לו הקב"ה: או מי ירה אבן פנתה" (ספר הפליאה: ד"ה), "שב והודיע", "הוסיף והקשה" "מיהר ויצא" (שב וחזר) וכדומה (י⁹). המשורר יעקב כהן אף טען שהבאת הפועל העיקרי בסוף היא המדגישה אותו יותר, שכן הפועל האחרון הוא המשאיר רושם אצל שומעו "וצלילו מתמיד באוזן" (י¹⁰).

בימינו מדובר בשאלת סגנון בלבד. עם זאת לעתים יש מקום להעדיף את אחד המבנים, למשל כאשר בא משלים לפועל העיקרי נוח יותר "הולך ועושה": "הולך ומגביר את חוסר הוודאות" ולא "מגביר והולך את חוסר הוודאות" (י¹¹).

הצירוף הנשואי פועל + פועל:

הפעלים הבאים בצירוף הנשואי פועל פועל ארבע קבוצות:

- 1- פעלים אדורביאליים: פעלים הצטרפים לפועל ומסמנים בכך תיאור של הפעולה המסומנת בנושא.
- 2- פועלי אספקט: פעלים המצטרפים לפועל ומסמנים את התחלתה, המשכה והפסקתה של הפעולה המסומנת בנושא.
- 3- פועלי יכולת: פעלים המצטרפים לפועל ומסמנים את יכולתו של המסומן בנושא לעשות את המסומן בנושא.
- 4- פועלים מודאליים: פעלים המצטרפים לפועל ומסמנים את יחסו של המסומן בנושא לפעולה המסומנת בנושא (י¹²).

הפועל מצטרף לפועל בכמה דרכים:

- א- הפועל שהוא עיקרו של הצירוף הנשואי יגולגל לצורת שם-הפועל, לדוגמה: "הרביתי לנסוע לכפר".
  - ב- הפועל שהוא עיקרו של הצירוף הנשואי יחובר לפועל המצטרף אליו, לדוגמה: "מיהרתי ועליתי לכיתה".
  - ג- הפועל שהוא עיקרו של הצירוף הנשואי יגולגל לשם-פעולה, לדוגמה: הרביתי לנסוע לכפר".
- הפועל העיקרי של הצירוף הנשואי בלשון המקרא יבוא כצורת יקטול (המכונה: עתיד) בלתי מקושרת, לדוגמה:

"לא ידעתי אכנה = (לא ידעתי לכנות), אוסיף ארחם = (אוסיף לרחם).

פעלים אדורביאליים:

- 1- הזדמנות זו לא אחרה לבוא (י¹³).
- 2- שכן הצעירים ממעטים כל כך לקרוא (י¹⁴).
- 3- מיהרתי להשיב(תמוז 22).
- 4- שכבודו מרבה לקרוא בספרים (תמוז 24).
- 5- הקפדתי לכתוב בלשון קלה (תמוז 7).
- 6- עד ששום במאי-מחזאי לא היה מיטיב לבחור... (תמוז 96).
- 7- אלא שהיא העמיקה לשקוע בתוכן (י¹⁵).
- 8- "תס" הקדימה מארינקה להשתיקו (ביאליק קט"א).

- 9- נחפזים לתקוע יתדנו^(٤٦).
- 10- בבניין ג' הובילו מדרגות שהישירו עלות ללא חניה^(٤٧).
- 11- וכמה מהם נזדרזו ללכת לארץ הפלאות (פיכמן 35).
- 12- כי אם התמיד לעבוד (פיכמן 14).
- 13- מזרחי נהנה לראותו מתמרמר (תמוז 17).
- 14- ואני השתוממתי לשמוע כיצד יוצא קול סדוק... מתוך פיה של בריה מוצקה (תמוז 27).
- 15- אהבתי לשבתבחדר של נוגה (ברטוב 72).
- 16- ולא נשוב עוד להילחם במלחמה הזאת (ברטוב 7).
- 17- היא תשוב לפועל אחר-כך על חייו (פיכמן 46).
- הפעלים האדוורביאליים שבצרופים הנשואיים עשויים להיחליף במילות אדוורביאליות וצריופי יחס האדוורביאליים:
אחרה לבוא = באה מאוחר	הקפדתי לכתוב = כתבתי בהקפדה
ממעטים לקרוא = קוראים מעט	נחפזים לתקוע = תוקעים בחופזה
מיהרתי להשיב = השבתי מהר	נזדרזו ללכת = הלכו בזריזות
מרבה לקרוא = קורא	השתוממתי לשמוע = שמעתי בהשתוממות
העמיקה לשבת = ישבה עמוק	נהנה לראותו = ראה אותו בהנאה
- במשפטים (12-1) מסתבר לנו כי הפעלים משמשים כתיאורי אופן, גם בפעלים ב(13-15) עשויים להיתפס כמביעים יחס לפעולה, אינם אלא תיאורי אופן. במשפטים (16-17) אינו מקביל לתיאור אופן השווה לו בשורש:
- נשוב להילחם = נילחם שנית**
- לפעמים יצטרפו לפעלים האדוורביאליים במשפטים (1-15) יסודות לשוניים כגון (מאוד וכל כך), שהם הרחבה טיפוסיות של אדוורביאלים של אופן ושל שמות-תואר^(٤٨).
אחרתי מאוד לבוא = באתי מאוחר מאוד
ממעטים מאוד לקרוא = קוראים מעט מאוד
מיהרתי מאוד להשיב = השבתי מהר מאוד
- גם כאשר האדוורביאל שאינו פועל לא יאפשר צירוף-הרחבה של תיאור-אופן תצטרף ההרחבה לפועל האדוורביאל המקביל לו:
הקפדתי מאוד לכתוב *כתבתי בהקפדה מאוד
נחפזתי מאוד לתקוע *תקעתי בחפזה מאוד
נזדרזו מאוד ללכת *הלכו בזריזות מאוד
- 18- ואת פגישותינו נהגנו לקבוע באחד מבתי הקפה שבעיר (ברטוב 72).
- במשפט לעיל ניתן להחליף את הפועל האדוורביאלי רק במילת המסורת בקירוב את המשמעות המסומנת בפועל: (נהגנו לקבוע) קרוב במשמעותו ל-(קבענו תמיד). ונכון הדבר גם לגבי הפעלים (הלך ו עמד):
- 19- מה? הולכים להזיז אותנו (ברטוב 46).
- 20- העומד להגיע בקרוב לארץ (פיכמן 70).
- בהצטרפם לשם הפועל, מביעים את המשמעות, שהפעולה המסומנת בנושא תיעשה בעתיד. אין כאן קביעת זמן ממש, על כן רשאים אנו להוסיף במשפטים אלו תיאורי זמן:
- הולכים להזיז אותנו בקרוב/ בעוד שנתיים.**
- הוא עומד להגיע ארצה בקרוב/ בעוד שנתיים.**
- פעלים אלו עשויים להיות מוחלפים על ידי המילה עתיד:
- הוא עתיד להגיע ארצה בקרוב/ בעוד שנתיים.**
- ניתן לומר שפעלים אלו הם על הגבול בין פועלי האספקט לבין הפעלים האדוורביאליים.
- הפועל העיקרי מחובר לפועל האדוורביאלי

- 21- מהר נח והתעטף יפה יפה בשמיכה (ביאליק קב"ר).
- 22- הרשלה חזר וישב (ברטוב 11).
- 23- וחזר ומבטיח שהנה כבר מתחילים (ברטוב 95).
- כאן אין שני פעלים שווי מעמד תחבירי: כלומר אין לפנינו שני נושאים המחוברים זה לזה. הפעלים מיהר וחזר כאן אלא פעלים אדורביאליים, כמוהם כפעלים האדורביאליים ב-18-1.
- מיהר ונתעטף = מיהר להתעטף = התעטף מהר.
- עקרונית קיימת דו-משמעות במשפטים רבים מטיפוס 21 – 23. כך יתפרש לשתי פנים המשפט:
- 24- הוא חזר/שב ונתן לחברו את הספר.
- המשפט יתפרש כבעל שני נושאים המחוברים זה לזה (= הוא שב, והוא נתן), וכן יתפרש כבעל פועל אדורביאלי חזר/שב. משפט מטיפוס זה עשוי להיראות דו משמעי יותר או משמעי פחות בגלל נתונים שונים שבו. הפועל "מיהר" (משפט 21) משמש בהרבה מקרים כפועל אדורביאלי. משמעותו גורמת לכך, שבהתחברו לפועל אחר אנו חשים, שאין שני הפעלים שווי מעמד. שונה הדבר בפעלים חזר ושב, המשמשים הרבה במשמעותם הבלתי-מאובנת, ודרכם להתחבר לפעלים אחרים במשמעותם זו. דו-המשמעות תיעלם לחלוטין כאשר יהיו במשפט יסודות לשוניים המעידים ברורות על משמעותו ומעמדו התחבירי של הפועל:
- 25- הוא שב לביתו ונתן לאחיו את הספר.
- המשלים לביתו יצטרף לפועל שב רק כשזה משמש כנשוא ממש. בדומה לפעלים מיהר, שב וחזר זאת לפועל העיקרי, בין השאר, הפעלים הבאים:
- הקפדתי ואמרתי = אמרתי בהקפדה.
- הקדימה ואמרה = אמרה מוקדם.
- הישרנו ועלינו = עלינו ישר.
- נחפזנו ואמרנו = אמרנו בחופזה.
- פעלים המביעים התחלה, המשך והפסקה של פעולה:
- 1- ... והתחלתי לתקוע ולהריע באוויר (ביאליק קב"ר).
- 2- שאם אמשיך להתמכר לכתיבה (תמוז 14).
- 3- הוספתי להיגרר אחרי השיירות (ביאליק קמ"ז).
- 4- המראות הראשונים לא יספו להתגלות עלי (ביאליק קמ"ז).
- 5- ולא חדלה מהכות (ביאליק קט"ז).
- 6- אבל מארינקה אף לא היא לא פסקה מלחזור על אותם הדברים (ביאליק קט"ז).
- 7- לא זזו מלחלוק לו כבוד (שמיר 16).
- 8- הרב כלה לקרוא את האגרת ונענע בכתפיו (ביאליק ק"מ).
- 9- עוד לא גמרנו לחפור את הסליק (תמוז 122).
- בכל אחד מהמשפטים 1 – 9 יש שני פעלים: הראשון שבהם מביע את התחלתה של פעולה המסומנת בשני ב-(משפט 1), המשכה ב-(משפטים 2 – 4) והפסקתה (משפטים 5 – 9).
- שם הפועל שבמשפטים אלו אינו בא במעמד שם עצם מושאי. דבר זה מסתבר משתי בחינות:
- א- אין להמיר את שם הפועל שבמשפטים אלו בשם עצם במשפטים אלו של פועל (שם-פעולה). אמנם ייאמר בלשון הדיבור: התחלתי את השולחן. / המשכתי את השולחן.
- אך יש הבלעה ברורה של פועל (שם הפועל): התחלתי/המשכתי לעשות את השולחן.
- אמנם ייאמר: הוא כילה את האוכל/האויב.
- ב- ברור, שהפעלים התחלתי, המשכתי וכיליתי עשויים להראות כפעלים יוצאים, יבואו כאן במעמד פעלים שאין לפרשם כך בשום פנים:
- 10- ומתחיל שומט את הגרגרת (ביאליק קמ"ט).
- 11- כשכבר התחיל מפרסם שירים בדפוס⁽⁴⁹⁾.

- 12- גם הפלוגות התחילו שבות מהשדה (ברטוב 16).
- 13- כשהתחילו מגיעות לידינו חוברות ה"שילוח" (פיכמן 12).
 "מתחיל פועל" במקום "מתחיל לפעול"
 בכל המשפטים זה בצד זה במשפט (11) "התחיל לפרסם", ומשפטים כגון (10 – 13). ולא נמצאו בהם הפועל המסמן את התחלת הפעולה הוא בעל זמן (עתיד) כגון: "יתחיל אוכל".
 דרך צרוף זאת מיוחדת לפועל "התחיל", ולא ייאמר: "המשיך אוכל, הפסיק אוכל"
 הפועל העיקרי מחובר לפועל המסמן המשכה של הפעולה:
 הוספתי ואכלתי (=המשכתי לאכול). המשכתי וקראתי (=המשכתי לקרוא).
 לא יצטרפו בדרך זאת פועלי התחלה והפסקה: (*התחיל ואכל*, *חדל והיכה*, *פסקה ושרה* *גמר וחפר*).
 הוספתי ואכלתי (=המשכתי לאכול). המשכתי וקראתי (=המשכתי לקרוא).
 לא יצטרפו בדרך זאת הפעלים המסמנים את התחלתה של הפעולה ואת הפסקתה:
 " *התחיל ואכל*, *חדל והיכה*, *פסקה ושרה*, *גמר וחפר*."
 הפועל העיקרי מגולגל לשם פעולה (או לשם עצם במעמד שם פעולה).
 14- עכשיו החל במסע (שמיר 15).
 15- נזדרזו והתחיל בעבודה מיד (ביאליק ק"מ).
 16- ופתח חרש בבכיה רגישה ומאופקת (שמיר 51).
 17- המשכנו בנסיעה (ברטוב 63).
 18- עמד הבחור במרדו (פיכמן 35).
 19- שיפסוק מעשית חיות (תמוז 91).
 שמות העצם מסע, ועבודה ב-(14, 15) במעמד שם פעולה: החל בנסיעה, החל לנסוע. הפעלים החל, המשכנו, יפסוק ב-(14, 15, 17, 19) מצטרפים לפועל העיקרי בהפיכתו לשם פועל. הפועל פתח ב-(16) בסמנו התחלה של פעולה, לא יצטרף לשם פועל " *הוא פתח לבכות", אם כי משמעות הצירוף פתח בבכיה הוא כמשמעות הצירוף התחיל לבכות.
 הפועל עמד ב-(18) מסמן משמעות כשל הפועל המשיך: עמד במרדו = המשיך למרוד.
 אמנם הוא מצטרף גל לשם הפועל: עמד למרוד, אך הוא יוצר בכך משמעות שונה לחלוטין.
 נשילת הפועל העיקרי
 20- וחוזר ומבטיח, שהנה כבר מתחילים (ברטוב 95).
 21- ואני נמלטתי לצבא, מתחיל שוב מחדש (ברטוב 19).
 במשפטים אלו ראוי לבוא אחרי הפועל מתחיל שם הפועל, ועלינו לראות קיים בכוח.
 פעלים המביעים יכולת:
 1- שאף הוא אינו יכול להתאפק (ביאליק ק"ז).
 2- ולא היתה מסוגלת לקלוט בשורה של ממש (תמוז 18).
 3- אבא ידע לדבר עמהם כלשונם ועל פי דרכם (ביאליק קל"ב).
 4- ורק אני איני מצליח להיכנע את המהומה שבתוכי (ברטוב 19).
 5- לא היה זוכה להגיע למעמד זה (תמוז 19).
 6- ואף-על-פי-כן עלה בידי להצליח ככלי ריק (תמוז 51).
 הפעלים "יכול ומסוגל" לא יבואו אלא במבנה זה, כשהם מצטרפים לפועל, לגלגוליו או לתחליפיו.
 הפועל ידע יבוא בכמה מבנים תחביריים:
 הוא ידע חנות כזאת בתל אביב. / הוא יודע כי החנות נסגרה. / הוא יודע לתקן את המכונית.
 הפועל הזה בהצטרפותו לשם הפועל, בדומה לפעלים "מסוגל ויכול" מסמן משמעות של יכולת:
 הוא (יודע, יכול, מסוגל) לתקן את המכונית.
 ברור, אם כן שאין לראות את שם הפועל ב-(3) כגלגולו של משפט מושאי. מוטב לקבוע, כי לפועל זה כמה מסגרות תחביריות, הנבדלות זה מזה והן מותנות במשמעויות השונות של הפועל.

הפועל "מצליח" ב-(4) אנו פועל אדוורביאלי: אין הוא אדוורביאל של אופן. הצירוף הצליח לתקן אינו מסמן כיצד נעשתה פעולה, אלא שמישהו היה מסוגל לעשותה. דבר זה בולט במשפט שיש בו שלילה: הוא לא הרבה לאכול = הוא אכל, אך אכל הרבה. הוא לא הצליח לאכול = הוא לא אכל.

הפועל זכה ב-(5) מסמן משמעות הקרובה למשמעות הפועל הצליח, ואין זו משמעות הפועל זכה בהופעתו במבנים אחרים. במשפט (6) בא במקום פועל המביע יכולת צירוף שהוא ניב, שלא יופיע אלא במבנה זה. יש בכך להוכיח שוב, שאין שם פועל במבנה זה בא במעמד שמני: אין הוא גלגולו של מושא. הפועל העיקרי מגולגל לשם פעולה

7- הסוסים נתקשו בעקירתה (ביאליק קל'ו).

משפט זה דומה למשפטים (1-6): נתקשו בעקירה = נתקשו לעקור אותה.

אך בניגוד להם הוא דו משמעי: מצד אחד יתפרש בדומה למשפטים "הסוסים לא היו מסוגלים לעקור אותה", ומצד שני יתפרש בדומה למשפטים שאין הפועל שבהם אלא פועל אדוורביאלי "הסוסים עקרו אותה בקושי".

תחליפי משפט במעמד הפועל העיקרי ומשלימיו

8- לא רבים זכו לכך-לקיים כל מה שהתחילו, כל מה שהבטיחו (פיכמן 15).

9- מי שהולך אצל ג'ואד, מסוגל לכל (תמוז 100).

הבעת מודאליות:

היא הבעת הכרה: (סיבורת, ספק, ודאות), הכרח: (אפשרות, נציחות, מניעה), חובה: (חיוב), רצון: (איסור, משאלה, איחול, זירווי, עידוד, פקודה, קללה) וכו'.

בעברית החדשה כמעט שאין שימוש בצורות הפועל להביע מודאליות אלא להשתמש בכלים לשוניים אחרים כגון, הוספת מילה מיוחדת להבעת משאלה, או שימוש בפועל שתוכנו מביע מודאליות, כדלכמן:

מגוון רחב של פעלים + שמות תואר משמשים בתפקיד מודאלי: (עשוי, עומד, עלול, מסוגל, אמור, עתיד, חייב, מתעתד, מוכרח, מתכוון, צריך, מבקש, יכול, נוטה, מוכן).

א- (צירוף + בינוני) מבטא סוגים שונים של מודאליות כגון מיתון של בקשה או הסתייגות:

"הייתי אומר לך, שתישאר היום בבית", "הייתי מציע לך, שתפסיק לעשן", "הוא הולך להבחין", "הם עומדים להגייה", "היא התחילה ללכת", "הוא הושיב ללכת", "תפסיק לדבר".

ב- המודליות דו-משמעית בדרך כלל ומשמעותה מתבררת מהקשר: לדוגמה "צריך לרדת לקנות" (6), כלומר אם

מישהו אומר לו צריך לקנות או אני מסיק שהוא צריך לרדת לקנות. כך גם במשפט "אתה יכול להסביר את עצמך", כן אולי הוא יכול להסביר או מותר לא יכול.

ג- לצייון האדוורביאליות:

שימוש בצירופי (פועל + שם פועל) בתפקיד אדוורביאלי מאפיין משלב גבוה:

"מרבים לדבר", "מעז להשמיע", "הרחיק לכת", "מהיר לכונתו", "אין הממשל ממהר למנות"

לצייון זמן מורכב: כאן משמשים צירופים כתחליף לצורת העתיד של הפועל, כדי להביע פעולה בעתיד או עתיד בתוך עבר, לדוגמה:

"הוא עומד להגיע", "הוא עמד להגיע", "הוא עתיד ל...", "מתעתד ל..."⁽⁶⁾.

"הוא קם וחזק את ידי בלפיתה חזקה", "בעיית פרקים וזיכרון שכבר החל למעוד פה ושם", "אני עלול למצוא את עצי חשוד ברצח", "יובל היה באמת מסוגל לדאוג לעצמו", "מחר תוכל לראות בס. אן. אן שחמיסי זה ריז'ה", "כאילו עמד להציע זאת בעצמו"⁽⁶⁾.

הקטגוריה בהקשר זה מציינת לאלמנטים שסימן אחד או יותר מהרעיונות הבאים: אפשרות או הרעיון הקשור לחובה, אפשרות או הרעיון הקשור להיתר, וודאות או רעיון הקשור לצורך. סטייל מבחין בין שני סוגים של השפות: אילו שבהם המיקום של האלמנטים המודליים תלוי בפועל הראשי, ואילו שמיקום האלמנטים המודליים תלוי במשפט הטפל (המשועבד) במונחי המצב. מבנה השטח למשפטים כאלה הם בעברית מודל (משפט, אלמנט מודאלי כמו בכל זה מלבד זמן ההווה (אפס)), הוא מוקדם על

ידי צורה גלויה כלשהי שנושאת את הזמן (היה) לדוגמה: "היה אסור להגיד זה", או "יהי כדאי לנסות", ואת המשלים המשפטי ניתן להופיע בצורה של מקור.

א- צריך להגיד לו^(עז). אפשר לדבר אתו. כדאי (לנו) לנסות עכשיו. אסור לדבר כך.

ב- יתכן שהוא יבוא. מוטב שנעזוב. יכול להיות שהוא צודק.

העברית, כמו בשפות האחרות מבטאת סדר מעורב ביחס למודאליות. הן נושא פועל מודאלי לדוגמה: "דני עשוי להצליח", והן משפט מודאלי לדוגמה: "יתכן שדני יצליח". ההבדל בין שתי האפשרויות הוא לא רק סגנוני, עם האחרון הוא גרסה רשמית יותר של העבר. במדה מה, במקרה הראשון, דומה לאנגלית לדוגמה: "דן עשוי להצליח" "we can go". משהו מתבסס על נושא השטח, והמודאליות של אפשרות, יכולת, חובה ועוד, מיוחסת לאותו בסיס ביחס ליחיד או ליחידים מפורטים על ידי נושא צרוף שמני. במקרה השני של משפט מודאלי, המודאליות בהיותה מבוססת על מקרה או פעולה המבוטאים על ידי הצעה, וקשורה להצעה זו כולה, ולא למעמד או לסוג המעמד של משהו.

"מוצרך ל" לפעמים מכונה "פעלים מודאליים" בדיקדוק העברי^(עז), ונכללו במסגרת "הנשוא המורחב". מבחינה מורפולוגית, תחבירית וסמנטית דומה למה שנקרה "חצי מודאלי" באנגלית. מבחינה מורפולוגית הוא כמו שם התואר שמקבל מין ומספר אבל לא בסימן הגוף ונזקק לצורה גלויה של "היה" זמן ההווה. אבל בניגוד לשמות תואר אחרים הם נכנסים לתבנית בצורת פועל בחלק מהמקרים לדוגמה: "צריך". אינו פועל בזמן הווה, אלא הוא מקבל משקל הפועל כמו "הצטרך" במקור, בעבר ובעתיד, ו"יכול" מחליף בזמן עבר, למשל בין התוארי "הייתי יכול" לבין הפועלי "יכולתי". לפי כך, פעלים כאלה הם בדרך כלל, מקבוצת הלקויים או משלים המשקל כמו "החריג לגמרי" באנגלית. מבחינה סמנטית, פעלים אלה מבטאים בבירור את המושגים הקשורים למודאליות. מבחינה תחבירית, הם חייבים להתרחש עם חלק לקסיקלי מפורט "מלא" פועל במקור. ולכן הוא כמו השאר אספקטואלי, נטוי ותלוי בפועלים הקרויים (נשוא מורחב). מהסבות שמציינים להם כי הם לא בוודאי "פועלי עזר", אולי הם מתאפיינים בצורה טובה ביותר כ"נשוא משותף". מצד אחד, הם נעשים "עצמאיים" של הנשוא על פרטי שהם שייכים לנושא השטח, ומצד שני, אילו שהם קבועים נושא לחלק אחר "מלא" הפועל הן מבחינה תחבירית והן מבחינה סמנטית. כשהמודאליות באה לידי ביטוי על ידי מבנה סוגים של משפט מודאלי שנזכר לעיל, ליצור תת-קבוצה של תחום רחב של נשוא מקבל משלימים משפטיים בעברית, שמתרחשים בנשוא ראשוני של המשפטים, שכוללים לא רק מודאליות, אלא גם נשוא פעיל לדוגמה: "היה ברור שהוא יבוא" או "הבל לבזבז את זה", וסתמי סביל לדוגמה: "הוחלט שדן יקח אותה", כפי שנזכר על ידי ברמן^(עז). לפי כך, המודאליות בעברית אינה באה לידי הביטוי במקרים של פועל עזר, אלא על ידי נשוא המוצע במקרה בהתאם היטב עם חוסר הרצון הכללי של השפה להשתמש בפועלי עזר עם נטייתו למבנים של נשוא ראשוני ולא משפטים מסוג סתמי.

תהליך האספקט:

הוא דרך להביע באמצעים דקדוקיים את המבנה הטמפורלי הפנימי של סיטואציה מסוימת קיימת^(עז). כלומר הוא התייחסות אל טבע הפעולה מבחינת תחלתה, משכה, סיומה, חזרתה, הרגליותה, השלמתה או אי-השלמתה. אספקט של פועל, המסמן פעולה, מציין את אופייה ואת תכונותיה על פי האופן שבו מסתכל הדובר או הכותב, במיוחד באשר לתחילתה, הימשכותה, סומה או החזרה עליה (מבלי להתייחס לזמן המסוים שבו התרחשה הפעולה) לדוגמה אספקט פרפקטיבי "מושלם" מציין שהפעולה התרחשה, או אספקט אימפרפקטיבי בלתי שלם, (מציין שהפעולה טרם התרחשה, או שהפעולה נמצאת בעצם התרחשותה), וכן גם אספקט דורטיבי "מומשך" (מציין שהפעולה נמצאת בעצם התרחשותה)^(עז). בדרך כלל יש חלוקה לשני סוגים (אספקט פרפקטיווי ואספקט אימפרפקטיווי)^(עז). האספקט הפרפקטיווי מתאר מקרה שלם מנקודת מבטו של הדובר, שכביכול מתבונן עליו מבחוץ. הוא אינו מנתח את המבנה הפנימי שלו ולא מתייחס לתוכן שלו באופן פרטני.

השינוי בין הזמן לבין האספקט, את השניים מתייחסים לתוכן הטמפורלי של המקרה, אך הם שונים זה מזה: הזמן מתאר את נקודת הזמן של המקרה, וזה האספקט מתאר את המבנה שלה, כלומר (ממושך, חזרתי וכדומה, ללא קשר בזמן שבו הוא מתרחש).

בעברית קיימים כמה פועלי עזר הנפוץ ביניהם (יכול, עמד, בא, עלול, צריך, עשוי, חייב, מסוגל, נוטה, היה)⁽⁹⁾. יתכן שהאספקט בימינו הוא גם ממלא אותו התפקיד של ו' ההיפוך במקרא שהופכת הוראת הפועל מן העבר לעתיד ולהפך, כבר זכרנו את זה במהלך המחקר הזה. לדוגמה:

"אני מלאה הלכתי וריקם השיבני יהנה למה תקראנה לי נעמי ויהנה ענה בי ושרי הרע לי." (רות: א, כא). מביעה צורת פעולה שנסתיימה, אבל במצב האחר הפעולה בלתי מושלמת, כלומר טרם נסתיימה, היא נמשכת עכשיו או תתחיל בעתיד, לדוגמא: "גם פי אלך בגיאי צלמות ל'א אירא רע פי אתה עמדי" (תהילים: כג, ד).

בשפות שונות יש אספקטים אחדים המצויים באמצעות במערכת המונים:

א- פעולה חד פעמית:

כשהדובר משתמש בביטוי במבנה (הלך) ההרגלי הייתי הולך כדי להדגיש את האופי החד-פעמי של הפעולה הבאה אחריו - הלכתי. הביטוי יום אחד מופיע כדי להבהיר שהפעולה קרתה בעבר, שכן פרט זה אינו ברור מן הפועל לבדו⁽⁹⁾. "ויום אחד הלכתי ביום חורפי", "אמיר הלך לאכול".

ב- אספקט או פעולה מתמשכת:

אספקט שמובע על ידי הפעלים (הוסיף, המשיך והלך), המשמשים כרכיב ראשון בצירוף. שכיחתו של הפועל הוסיף גבוהה יותר בצרופי אחוי של פעלים, בעוד הפועל המשיך משמש יותר בצירופי (פועל + שם פועל). גם כאן כמו בצירופים האדוורבוליים, צירופי האיחוי מצויים בעיקר במשלבים גבוהים, ובמשלבים אחרים, שכיח יותר השימוש בצירוף פועל + שם פועל, לדוגמה: "מוסיפים ואומרים", "מוסף כתבנו ומדווח", "להוסיף ולבחון"⁽¹⁰⁾.

דוגמאות:

לתפקיד התמשכות התנועה או הפעולה משתמשים בפועל "הלך" לציון התמשכות הפעולה והתגברותה שהתגלגל כנראה מפעולת ההליכה הממשית: המבנה "הלך ו..." בתנ"ך משמש לציון הליכה שנלווית אליה פעולה כלשהי, כגון "הלך הלך ויבכ'ה" (תהילים: קכו, ו). לעתים מדובר בפעולה המתגברת עם ההליכה, כגון "והלך הלך וקרב" (שמואל ב: יח, כה), על שימושים כאלה יש המשערים שהשימוש התפתחות של "הלך" כפועל עזר המציין התגברות של פעולות בכלל.

צורת "היה" התפקידית, שלילית, בתור פועל עזר, במקרים כאלה, "היה" תמיד עוקבת בבינוני, צורת בינוני פועל של (פועל ראשוני), או פעיל, כמו ברוב המשפטים בסעיף זה. כלומר, הדוגמה היחידה שבה מבנה השטח של (פועל-פועל) אפשרי בפועל משני בצורת בינוני פועל בניגוד לשם הפועל (פועל ראשי) של נשוא מורחב הנדון לעיל, שבו הפועל הראשי הוא אוגד עוזר "היה".

אחד הפעלים שמקבל בינוני פועל משלים או (פועל ראשי): הוא (נשאר). ניתן לנתח את הפועל הזה כפועל עזר צדדי, באופן שווה ל-(היה), נוטל תפקיד במובן סמנטי מוגבל ביותר. מאידך גיסא, יש עדויות לכך שהיום הפועל הזה מקבל במצב הסמיכות, מקושר למקור המשלים. לכן, בינוני פועל, השימוש הלא-נורמלי של (נשאר), לעתים קרובות לאחריו מקור, אם כי זה לעולם לא קורה עם (היה)⁽¹¹⁾, כגון:

1-

א- הוא נשאר עומד.

ב- הוא נשאר לעמוד.

ראובנשטין מציין כי:

2- הם נשארו עומדים.

פירוש זהה ל:

3- הם נשארו לעמוד. לא ניתן לומר (הם היו לעמוד)

לא במובן של "נשאר כדי לעמוד", אבל במובן של:

4- הם המשיכו לעמוד.

יתר על כן, בניגוד למקום "היה" שבו היא נושאת זמן מדמה. או סימן הקיום, כמו ב"היה" העוזר לעולם אינו מתגלה בגילוי זמן ההווה בהקשר, וגם אין לו שום כנוי גוף או חריגים בנטייה.

המשפט (1-ב) להלן מסביר צורה כלשהי "היה" + בינוני פועל. המתאים עם כל האחרים ועם נושא צירוף שמני במספר ובמין. לביטוי זה תפקיד של אספקט פעולה מתמשכת:

אספקט פעולה מתמשכת: היה + בינוני פועל פעיל:

1-

א- האיש **עמד** שם ותפס דגים.

ב- האיש **היה עומד** שם ותופס דגים.

2-

א- הם **ישדרו** את ענייניהם עד מחר.

ב- הם **יהיו משדרים** את ענייניהם עוד הרבה שנים.

השימוש באספקט זה של "היה" העוזר להבעת פעולה מתמשכת הוא די שולי בעברית תקנית, על אף שהוא עודו משומש בנרטיב הספרותי בהבחנה בין פעולה עומדת לבין פעולה מתמשכת⁽¹⁷⁾. העובדה כי בדרך כלל ההבדל בין האספקט האירופי הפשוט לבין אספקט העבר הממשיך הוא רק שולי מופיע באלמנט הפועלי של השיח העברי שמתבטא על ידי אדוורבולי אולי מתייחס למערכת הזמן בעברית, שלקחה הרבה אספקט הפועל מן העברית הקלאסית⁽¹⁸⁾.

ג- **אספקט או פעולת ההתמדה:**

הוא קרוב ביותר לזה של ההמשיכות. הפועל עומד רק בבינוני, המצוי במקום השני בצירוף מביע אותו:

"הנסוה המוכן ועומד", "נושאים התלויים ועומדים", "עדיין קיימים ועומדים כל המושגים"⁽¹⁹⁾.

ד- **פעולה חוזרת (הרגלית):**

מבנה שניתן לבוא מבחינה סמנטית בעבר הרגלי- בצירוף (הייתי + בינוני)⁽²⁰⁾ (הייה בנטייה סופית קובעת זמן עבר, והבינוני מציין אספקט בלתי שלם)- כלומר הפעולה שנעשתה שנית, או גם משמש הפועל (שב) מהמקרא או הפועל (חזר) מלשון החכמים:

"משוישב וחילוש על הטריטוריות", "לשוב ולהציע בעד המערך", "לא היה מום... שלא שב והופיע", "כדי לחזור ולזכות", "לחזור ולחלום חלום", "שאי אפשר לחזור ולבטלה"⁽²¹⁾.

"אנחנו נוהגים להזמין אותו", "הוא חזר לקרוא",

ה- **אספקט לצייון הדרגה:**

להבעת פעולה הדרגתית, משמש הפועל (הלך) באיחוי עם פועל אחר הנושא את עיקר משמעותו של הצירוף. הוא עשוי לבוא במתכונת המקראית, דהיינו הולך כאיבר ראשון בצירוף⁽²²⁾, לדוגמה:

"שהתופעה הולכת ונמשכת", "בבטלה ההולכת וגוברת", "נטל החזירים ההולך וגדל משנה לשנה", "אלמלא הולך ומתחזר".

או במתכונת לשון החכמים, דהיינו הולך כאיבר שני ביצורף:

"המחנה שלו תפח והלך", "ביטוייו רבים והולכים", "מספר האידיאים פתח והלך".

"אבל היום ידע מוסרתי כמו זה הולך ונעלם"⁽²³⁾ "קצב שקשוק הרשענים הלך והתגבר"⁽²⁴⁾, "ממשבר למשבר הולכים ומתבהרים לכל קווי המתאר של הפרשה ההיסטורית המתקרבת"⁽²⁵⁾. "ברבות השנים המרחק שביני לבינה ילך ויצטמצם"⁽²⁶⁾.

ו- **אספקט התחילה:**

מובע בפעלים (בא, קם) קרוב להם הוא הצירוף הקולוקאטיווי ממשמש ובא, לדוגמה: "הבחירות הממשמשות ובאות". ערך האספקטואלי של "קם" ברור וחד משמעי יותר מזה של "בא" המצוי לעתים במצב גבולי, בהיותו בעל מטען סמנטי מלא או בהיותו בתפקיד משני בצירוף נתון, כשהוא בתפקיד אספקטואלי בלבד, לדוגמה:

"קצין משטרה בא ומתוודה", "המעשה הנכון שיבוא ויזכיר לנו", "כשבא לינן ואמר", "והם קמו ועזבו בתים", "קם האיש וארגן", "קם... ופנה בקריאה דרמטית".

ז- אספקט הסיים:

מובע בפעלים (גמר, סיים, הפסיק ופסק) ובמשלב גבוה (חדל). בעברית של ימינו עשוי הצירוף של (היה + בינוני)^(*) לציין פעולה מתמשכת בעבר לדוגמה:

"יוסף היה יושב ליד השולחן ואוכל בתיאבון".

או לציין פעולה חוזרת בעבר (לציון הרגל), לדוגמה:

"היינו הולכים לתחרות הכדורגל בכל יום שלישי"^(**).

ח- תכליתי (כיוון):

בעברית יש כמה פועל שמישמים כפועלי העזר להביע על כוונה, לדוגמה: "הוא חשב לבוא", "התכוונתי לומר", "נינסה לעזור", "אל תתעקש ללכת", "היא נוטה להתווכח", "וגם השני עמד ללכת בדרכו"^(**), "הוא עומד לשלוח להם, זו הפעם השלישית, אגרת בעניין הזה"^(**).

ט- לציון כמותי:

לדוגמה: "הוא ממעט לדבר" = "הוא מדבר מעט"

"הוא הרבה לשנות" = "הוא שתה הרבה"^(**)

י- אספקט או פעולה לזמן עתיד:

הפעלים (לעמוד וללכת) משמשים כפעלי עזר המביעים זמן דקדוקי עתיד כגון: "זה עומד להיות גרוע"^(**), "שזה עומד לקרות"^(**), "הולכים להציג בברצלונה וג'ספר הסבירה בסינית"^(**), "מה אנחנו הולכות לעשות במערה הזאת"^(**).

יא- הרגל ותנאי בטל:

עוד תפקיד נוסף של "היה" העוזר שהוא, גם פרודוקטיבי לחלוטין בעברית העכשווית הוא בביטוי של העבר הרגיל, כפי שמופיע באנגלית על ידי "used/ would to" למשהוא רגיל. פעולה חוזרת ונשנית בעבר כגון: "זוה לא מאתמול היינו הולכים בשלושה אל הקולנוע"^(**).

א- כשהיינו קטנים, היינו נוסעים כל שנה לים.

ב- הזקן היה יושב ומקשיב לכולם.

העברית המודרנית עושה שימוש נרחב ב"היה + בינוני פועל" כאמצעי לציין אחד סוגי אספקט זמן העבר.

"היה" העזר בנוסף לבניין הבינוני פועל, משמש להביע על תאורי תנאי, לפחות בשימוש יומיומי, אינו ברור נעשתה הבחנה בין תנאים אפשריים להגשמה (באנגלית) ואילו שלא אפשריים (באנגלית), כמו:

א- אילו ידעתי, לא הייתי מספר לך.

ב- דן היה מתנגד, אילו הבין במה מדובר.

דוגמאות:

"אם הייתי יודע שזה יגמר הייתי מחבק אותך יותר", "אם הייתי מבין שכבר בא הסוף הייתי מקדיש כל שניה לאהוב", "אם הייתי חושב שאת תיעלמי, לא הייתי מסיר את העיניים ממך"^(**).

הפועל העזר בבנין הסביל:

התפקיד הפרודוקטיבי ביותר הוא צורת "היה" + בינוני הוא בביטוי "המצבי" או "השלם" הסביל, כמו להלן ב-(1-ב). הנה העברית משמשת בצורה הניגודית בין פעיל לבין הסביל על ידי שימוש גזרת הפועל לבנין הסביל ב-(1-א), לעומת "היה" + צורת בינוני סביל להביע השלם או שם תואר סביל ב-(1-ב).

1-

א- המקומות הטובים ניתפסו מזמן (על ידם).

ב- המקומות הטובים היו כבר תפוסים (כשהגענו לשם).

2-

א- הכול יאורגן תוך שניות (על ידינו).

ב- הכול יהיה מאורגן ושקט, אל תדאג.

המבנה השלם ניתן בקלות בכל הרמות המשמשות של העברית, "היה" משמשת כסימן עזר של אספקט שלם, ובינוני פועל סביל שם תואר דומה הן בצורה והן בהסבר. לדוגמה: הבינוני פועל "תפוסים" = (נלקח, נכבש, לא ריק), יכול להיות יחד עם שמות תואר רגילים, בנגוד לצורת הסביל הסופי של (א) לעיל.

ניתוח זה שונה מזה של שורצולד^(אז). בטעות לדעת חלק מהחוקרים, מזהה את המקרה של הסביל והבינוני פועל עם המוכנה "אוגד" במקום הפועל העוזר "היה" – ניתן להיות זהה לזה הראשון של נושא זמן מדמה. ייתכן שהדבר נובע מכך שבינוני פועל בסביל לעתים קרובות הוא כשם תואר לקסיקלי, לכך כדו-משמעות (אשר שורצוואלד מציינת אך אינה מסבירה באמת) עלולה להתרחש בזמן הווה בין:

1- סביל:

א- השמות **מפורסמים** כל בוקר. (עבר)

ב- השמות **פורסמו** כל בוקר. (הווה)

ג- השמות **יפורסמו** כל בוקר. (עתיד)

2- אוגד + שם תואר:

א- השמות (הם) **מפורסמים**. (עבר)

ב- השמות (היו) **מפורסמים**. (הווה)

ג- השמות (יהיו) **מפורסמים**. (עתיד)

הניתוח של חלק מהבלשנים מבחין בין שתי תופעות של מבנה השטח של בינוני פועל בסביל כמו "מפורסם": כצורה סביל זה נגזר ממבנה העומק בצורה בטקסט, שבו פועל בינוני השמאלי הוא אפס (זמן הווה), כשם תואר לקסיקלי, הוא נגזר מהצורה הלא פועלית ממבנה העומק בלי התערבות "היה" בזמן הווה, אבל עם תפקיד שם גוף משלים, (דוגמאות נוספות של מבנה שטח דומה מהסוג המצוין ב (1: א) ו- (2: א) לעיל.^(אז)

בארבעת סוגי מבני (היה+בינוני), השוליים ביותר אספקט הפעולה המתמשכת-, והפורודקטיבי ביותר השלם או המצב הסביל, אספקט העבר הרגיל, תאור תנאי, הקטגוריה של זמן חיובית, בוודאי, תהיה צפויה. במקרים כאלה, עוברת גם צרוף פועלי דומיננטי.

מודוס:

מבחינה תחבירית, הניגודים האלו עשויים להיות מסומנים לא רק בצורות נוטות חלופיות של הפועל, אלא גם בפועלי עזר^(אז). אחד המאפיינים המגדירים את סוג הפעלים הנכנסים בנשוא המורחב, הראשון ניתן להתרחש לפני המקור, לעולם לא לפני זה המשפט השמני. לפי כך המבנה אינו מכיל פעלים כגון "החליט" כמו "הוא החליט ללכת", ו"הוא החליט שהוא ילך", או "קיווה" כמו "היא מקווה להצליח", ו"היא קיוותה שתצליח". במילים אחרות סוג המבנה עם צורת השטח המוגבל הפועל והמקור, יש להיות מתאים ליחס הצרוף הפועלי כ-(תפוצה משלימה) במבנה בהשוואה לצרוף השמני.

הפועל הראשון במבנים כאלה נקרא (פועל עזר)^(אז), ואילו השני נקרא הפועל המקורי כגרעין או ראש המבנה. פועלי העזר מתאפיינים להעיד על שוני מיוחד לפעולה על ידי מתאר הפועל^(אז), בעוד שהשניוני המיוחד הוא כמו שתארנו כמודוס, אספקט, הרגלות וכו'. במונחים התחביריים פעלים אלה עוזרים לנתיח את המתרחש במה מכונה "משפט פשוט", כך ששני הפעלים מהווים ביחד מרכיב תחבירי אחד, נוסף לאוביקט סמנטי אחד. פועל העזר רק מרחיב או משנה את המשמעות המרכזית של הפועל המרכזי או הגרעיני.

חלק מפועלי עזר אינו פחות או יותר תלוי לפועל יוצא, כגון "הוא התחיל להבין" בהשוואה ל-"הוא התחיל את השיעור", "הוא ניסה לעזור" לעומת "הוא ניסה את השיטה", "הוא נוטה להתוכח" במקביל "זה נוטה הצידה", וגם שאר פועלי "התכלית" יכולים להיות דומים למורחב, על כן "חשב" או "התכוון", יכולים להתרחש בהקשרים כמו "חשב על דני" או "התכוון למחר" ועוד. יש בירור (ניגוד בלשני) כלומר לכל מקרה יש הבדל בין סוג הנשוא שניתן ליחס לטענה בצורת התחביר המקורי בעברית, ואלו השייכים לטענות לקסיקליות, ומכאן הרפרנט (שייכות למקור) השמני כגון "שעור" "שיטה" או "דני". אבל זה לא בהכרח להופיע כמו שטוענים חלק כי אותו הנשוא הוא פועל עזר במקרה אחד, הפועל הראשון לפי האחרים, להתייחס לשני המקרים של המשפט במקביל^(אז).

בהחלט עוד דו משמעי הוא מצב של פעלים מסוג מודאלי בפעלים ושמות תואר שעשויות להיות רגילים "פועל עצמאי" הומופונים עם משמעות קשורות, למשל: "צריך", או "חייב", והאמת של פעלים אספקטואליים, גם כגון: "הלך" כפועל

ראשי, ו"עומד". זה שוב מציע כי ההבדל משמעותי ניתן להיות תלוי באופי ההשלמה, כטענה או מתייחס לביטוי, בהתאמה. פעלים מסייעים אינם מאשרים את המצב המוחלט לפעלים עוזרים כי מבחינה תחבירית עצמם יכולים להוות המקור "ראש" לאחד משאר החלקים:

"הוא התחיל להיות עלול להכשיל"

"הוא יצטרך לנהוג להיפגש איתו"

"הוא עומד להמשיך ללמד"

כלומר, תפיסה הרחבה זו מקבלת במושג "פועל עזר", אז הוא נכנס עם פועל מסוג שמקבל צירוף פועלי משלים, ובהכרח שווה צירוף שמני השמטה. ויהיה צריך להרחבה כדי לכלול פעלים נוספים כגון "אהב", "העז", "מהר", "הצליח" או "סרב". לפי כך, הניתוח הבא להגביל את המושג "פועל עזר", באופן חמור יותר, כלומר לקבוצה שכוללת "היה", "נהיה", "נשאר", שנדון בהם להלן, בייחוד מקבלים בינוני פועל ו/או צרות תוארים כמשלימים.

מגוון פעלים התלויים בטענת שם הפועל, הם משלימים בהשוואה לפעלים יוצאים (שאינם יכולים לקיים לבדם), במשמעות רחבה ביותר הם דורשים צורה להשלמה. כלומר, לאחר השפעה תחבירית, סמנטית תלוי במובן הפשוט לא מתרחשים לבדם במבנה השטח, בנושא הפשוט, המצב החייב לכלול בקבוצה של פועל עזר, זה לא מצב מספיק לכך^(א).

המסקנות:

בסופו של דבר המחקר הגיע למסקנות נתן לסכם אותן כדלקמן:

1- מקורות פועל העזר בעברית מגוונים, חלק מהבלשנים קבע כי צורת פועל העזר באה מיידיש, וחלק אחר קבע כי היא צורה מקראית, ואחרים קבעו כי צורה זו הגיעה לעברית מן העברית וניתן למצוא צורות כאלה בתקופות מוקדמות יותר של העברית.

2- פועל העזר מסייע לקביעת זמן הפועל במשפט.

3- פועל העזר יש לו תפקידים תחביריים רבים, מכיוון שהוא משמש כאוגד, נשוא מורחב כשמתמשים בצורה (פועל + שם פועל) כדי לתאר פעולה אחת או שני פעלים המביעים אותה פעולה.

4- הצירוף הפועלי משמש עובר למשמעותם באופן נפרד.

5- פועל העזר יכול ליצור דו-משמעות.

6- הפועל (היה) בעל תפקיד תחבירי חשוב בעוד שמשמש כפועל עזר להבהיר את הנושא והנשוא במשפט.

7- צורת פועל העזר (היה + בינוני) עם מילות (אם, לו) משמשת למטרת תנאי בטל במשפט מבחינה תחבירית.

8- לקבוע או לשנות זמן צורות המקור והצורות הסבילות.

פועל העזר מביע על מספר אספקטים בשפה העברית, כפעולה חד פעמית, פעולה מתמשכת, פעולת התמדה, פעולה חוזרת, פעולת (התחלה וסיום), כיוון, לציון כמותי, הרגל ותנאי בטל.

Abstract

"The Auxiliary Verb in Hebrew Language"

BY Hussein Ismael Kadhem

This research sheds light on an important phenomenon in Hebrew grammar and significance, as it focuses on the auxiliary verb, its characteristics, its connotations and its times in the Hebrew language, in order to distinguish semantic changes, grammatical structures that refer to the times (past, present and future), as well as the verb conjunct with the source. And the actual phrase. The sources of auxiliary verb and its grammatical functions are diverse. Where verbs are contained in the actual phrase consisting of (verb verb) in four groups, namely: circumstantial verbs, side verbs, verbs of power and conditional verbs. The research identifies the actual syntax. Sometimes the auxiliary verb causes a meaningful phenomenon, for example the verb (היה) ambiguous can sometimes be a subject that can be replaced (יש), and sometimes it can be a division. Furthermore, this aspect is investigated as the way to express by grammatical means the internal temporal structure of a given situation. That is, it is a reference to the nature of the action in terms of its beginning, duration, termination, repetition, habit, completion or non-completion.

Key words: Auxiliary verb - Modality - Aspect - mode - Semantics.

שוליים:

- (¹) מלכה מוצ'ניק, לשון, חברה ותרבות, כרך 3, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 2002, עמ' 22.
- (²) Pullum, G. and D. Wilson. "Autonomous Syntax and the Analysis of Auxiliaries." *Language* (53)1977,p:741-788.
- (³) פועל העזר he.wikipedia.org/wiki/
- (⁴) אורה שורצולד, על הוראת הנשוא המורחב, החינוך 3, 1978, עמ' 246.
- (⁵) McCawley, J. D. "Tense and Time Reference in English." *Studies in linguistic Semantics*, pp. 97-114. Eds. C. J. Fillmore and D. T. Langendoen. New York.1971.
- (⁶) Steele, S. "The Category AUX: A Universal Specification." Paper delivered at the Auxiliaries Festival, Salzburg, August, 1979.
- (⁷) Alan Smith. *Fundamental Concept of the Classical Hebrew Verb*, p 11.
- (⁸) עידית דורון, רוזן על הסמנטיקה של מערכת זמני הפועל העברית, העברית והאותיות ו-ז, עמ' 251.
- (⁹) שם.
- (¹⁰) עמיה ליבליך, ילדי כפר עציון, הוצאת כתר, ירושלים, 2007, עמ' 420.
- (¹¹) מלכה מוצ'ניק, לשון, חברה ותרבות, כרך 3, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 2002, עמ' 22.
- (¹²) שרה אבינון, עיין ערך: לשון, הבנה והבעה, הוצאת מט"ח, תל אביב, 2000, עמ' 462.
- (¹³) מתוך הסיפור (סוחר) של ביאליק: benyehuda.org/bialik/resh01.html
- (¹⁴) מתוך הסיפור (השמועה) של ברדיצ'בסקי: benyehuda.org/berdi/shmua.html
- (¹⁵) יחזקאל קושר, "נטרול צורת הזכר והנקבה, יחיד ורבים, בפועל עבר שבתלמוד בבלי?", לשוננו, כתב עת, כרך (35), הוצאת האקדמיה ללשון העברית, ירושלים, 1971, עמ' 35.
- (¹⁶) עדין שטיינזלץ, מדריך לתלמוד, כתר ספרים, ירושלים, 1984.
- (¹⁷) Berman, R. A. and A. Grosu., "Aspects of the Copula in Modern Hebrew." *Studies in Modern Hebrew Syntax and Semantics*. Ed. P. Cole. Amsterdam. 1976, pp: 265-285.
- (¹⁸) שרה אבינון, עיין ערך: לשון, הבנה והבעה, הוצאת מט"ח, תל אביב, 2000, עמ' 393.
- (¹⁹) אלעזר וינריב, רציונליזם ואמפיריציזם: מגמות פילוסופיות במאה ה-17 וה-18, האוניברסיטה הפתוחה, ירושלים, 1990, עמ' 136.
- (²⁰) אלעזר וינריב, שם, עמ' 98.
- (²¹) אלעזר וינריב, שם, עמ' 37.
- (²²) Rubinstein, E. Hammishpat hasshemani: "iyyunim btahbir yameynu". Tel Aviv, 1968.
- (²³) Berman, R. A. *Modern Hebrew Structure*. Tel Aviv, 1978, Chapter 5, p.
- (²⁴) Oman, U. 1972. *Hammishpat happasut*. Jerusalem. Pullum, G. and D. Wilson. 1977. "Autonomous Syntax and the Analysis of Auxiliaries." *Language* 53:741-788.
- (²⁵) טאישה אבלאר, רומן: מעבר המכשפים, הוצאת כתר, ירושלים, 2003, עמ' 183.
- (²⁶) אורי אדלמן, רומן: משוואה עם נעלם, כתר, ירושלים, 2013, עמ' 254.
- (²⁷) עדה זורתני, אידה צורית, רומן: אשתו המנוודה, הוצאת כתר, 1997, ירושלים, עמ' 13, 43, 278.
- (²⁸) אורי אדלמן, שם, עמ' 186.

- (²⁹) Rubinstein, E. Haccerup happo'oli: "iyyunim btahbir yameynu". Tel Aviv 1971, p. 189.
- (³⁰) Berman, R. A. "Lexical Decomposition and Lexical Unity in the Expression of Derived Verbal Categories in Modern Hebrew." Afroasiatic Linguistics, 1979, p. 6,3:1-26.
- (³¹) daf-yomi.com/forums/Message.aspx?id=3559
- (³²) שרה ליפקין, עיין ערך לשון: תחביר, הוצאת מט"ח, תל אביב, 1997.
- (³³) שם.
- (³⁴) Ross, J. R. "Auxiliaries as Main Verbs." Studies in Philosophical Linguistics, 1969, 1p: 77-102.
- (³⁵) שרה אבינון, עיין ערך: לשון, הבנה והבעה, הוצאת מט"ח, תל אביב, 2000, עמ' 373.
- (³⁶) אבא בנדויד, לשון מקרא ולשון חכמים, ב, תל אביב, 1971, עמ' 503-504.
- (³⁷) H. V. Bola fey, An easy grammar of the primeval language commonly called Hebrew entitled on the "straight path" to real knowledge: With notes, philological and illustrative, printed for Hat chard, Piccadilly, London, Bavarian State Library, 2010, p: 153.
- (³⁸) שרה אבינון, עיין ערך: לשון, הבנה והבעה, הוצאת מט"ח, תל אביב, 2000, עמ' 461.
- (³⁹) יצחק אפשטיין, הגיוני לשון, תל אביב, 1947, עמ' 249-247.
- (⁴⁰) יעקב כהן, על לשון אחרון, לשוננו לעם כא, ג-ד, 1957, עמ' 234-235.
- (⁴¹) האקאדמיה ללשון העברית.
- (⁴²) אליעזר רובינשטיין, הצירוף הפועלי, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב, 1971, עמ' 168.
- (⁴³) י. פיכמן, אמת הבניין, הוצאת מוסד ביאליק, 1951, עמ' 36.
- (⁴⁴) ב. תמוז, חיי אליקים, הוצאת עם עובד, 1965, עמ' 16.
- (⁴⁵) ח.ג. ביאליק, כל כתבי הוצאת דביר, 1947, 164-97, עמ' 121.
- (⁴⁶) ח. ברטוב, פצעי בגרות, הוצאת עם עובד, 1965, עמ' 58.
- (⁴⁷) מ. שמיר, במו ידיו, הוצאת ספרית פועלים, 1962, עמ' 53.
- (⁴⁸) אליעזר רובינשטיין, "המשפט השמני", הוצאת הקיבוץ המאוחד אונברסיטת תל אביב, 1968, עמ' 149-146.
- (⁴⁹) י. קלוזנר, ש. טשרניחובסקי, הוצאת הספרים ליד האוניברסיטה, עמ' 15.
- (⁵⁰) ד"ר יצחק שלזינגר, פרקים בתולדות הלשון העברית: החטיבה המודרנית 3, האוניברסיטה הפתוחה, תל רביב, 1994, עמ' 66-65.
- (⁵¹) אורי אדלמן, שם, עמ' 37, 41, 6, 38, 188, 2.
- (⁵²) אורי אדלמן, שם, עמ' 44.
- (⁵³) עזר, מ'. על שטח ועומק בתחביר, 1977, חיפה.
- (⁵⁴) Berman, R. A. 1979. "The Case of an (S)V0 Language: Subject less Constructions in Modern Hebrew." Paper delivered at the Linguistic Society of America's Summer Meeting, Salzburg, August, 1979.
- (⁵⁵) נורד דקל, מבט חדש על העברית המדוברת, הד האולפן החדש, גיליון 99, חורף 2012, עמ' 2.
- (⁵⁶) רפאל ניר, פרקים בתולדות הלשון העברית: החטיבה הקלאסית 1, האוניברסיטה הפתוחה, תל רביב, 1994, עמ' 74.
- (⁵⁷) Bhat, D.N.S. (1999). The Prominence of Tense, Aspect and Mood. Amsterdam: John Benjamins: 43-61.
- (⁵⁸) זהר לבנות "העברית כשפת מחקר מודרנית", (דפים) כתב עת לעיון ולמחקר בחינוך (גיליון בנושא לשון והוראה), מכון מופ"ת, מס' 57, 2014, עמ' 90.
- (⁵⁹) נורד דקל, מבט חדש על העברית המדוברת, הד האולפן החדש, גיליון 99, חורף 2012, עמ' 8.
- (⁶⁰) ד"ר יצחק שלזינגר, פרקים בתולדות הלשון העברית: החטיבה המודרנית 3, האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 1994, עמ' 87.
- (⁶¹) Rubinstein, E. Haccerup happo'oli: "iyyunim btahbir yameynu". Tel Aviv, 1971, p. 194.
- (⁶²) Berman, R. A. Modern Hebrew Structure. Tel Aviv, 1978, pp. 163-165.
- (⁶³) Givon, T. "The Drift from VSO to SVO in Biblical Hebrew: The Pragmatics of Tense-Aspect." Mechanisms of Syntactic Change. 1977, pp. 181-254. Ed. C. N. Li. Austin. Texas.
- (⁶⁴) ד"ר יצחק שלזינגר, פרקים בתולדות הלשון העברית: החטיבה המודרנית 3, האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 1994, עמ' 87.
- (⁶⁵) נורד דקל, מבט חדש על העברית המדוברת, הד האולפן החדש, גיליון 99, חורף 2012, עמ' 7.
- (⁶⁶) ד"ר יצחק שלזינגר, שם, 1994, עמ' 86.
- (⁶⁷) שם, עמ' 86.
- (⁶⁸) טאישה אבלאר, שם, עמ' 53.
- (⁶⁹) מישל פייבר, טורף הנשמות, סדרה הצעירה דברי ימי האפל, הוצאת כתר, ירושלים, 2008, עמ' 164.
- (⁷⁰) עמוס עוז, בעצם יש כאן שתי מלחמות, הוצאת כתר, ירושלים, 2002, עמ' 33.
- (⁷¹) עמוס עוז, פנתר במרחב, הוצאת כתר, ירושלים, 1995, עמ' 127.
- (*) ברמן בספרה (Modern Hebrew structure) (1976, עמ' 164) סבורה שהשימוש של (היה + בינוני) לציון פעולה מתמשכת מוגבל רק לשתי דרגות סגנוניות נבדלות לכתובה של סיפורת ולדיבור תת-תקני של אנשים לא מלומדים. לדעתה, השימוש האספקטואלי של פועל העזר (היה +

בינוני) לביטוי התמשכות הפעולה שולי למדיי בעברית הדיבורית הסטאנדארדית (אף הוא משמש בסיפורת להבהר בין פעולות נקודתית לפעולות מתמשכות).

(⁷²) יצחק שלזינגר, אדי זילצר, צבי בצר, רפאל ניר, אורה שורצולד, פרקים בתולדות הלשון העברית, החטיבה השלישית (המודרנית), יחידה 11, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 1994, עמ' 39.

(⁷³) רם ארון, משחק מוכר, הוצאת כתר, ירושלים, 1995, עמ' 303.

(⁷⁴) אותר ז'אפן, (שולמית במברגר), עור שחור-לב לבן, הוצאת כתר, ירושלים, 2005, עמ' 261.

(⁷⁵) Ruth A. Berman, On The Category Of Auxiliary In Modern Hebrew, Tel Aviv University, p: 6.

(^{**}) ביטויים אילה מאפיינים לעברית המקראית. שבמידה רבה חסרה בצורה ובתואר הפועל ("הוא איחר לבוא" = "הוא היה מאוחר לבוא", בהשוואה לזמן העכשווי "הוא בא מאוחר"). סוג אחר של מבנה לובש צורת פועל תאורי על ידי פועל מצב של שורש המילה, או צורת שם פעולה של המקור לדוגמה: "הנמידך טוס" = "טס נמוך" או "להשכימכם" = "לקום הושכם". שימוש זה מוגבל לקבוצה מסוימת או קפואה ביטויים בעברית עכשווית, מוחלפים במידה רבה על ידי צירופים פעלים של הפועל + צירופי תואר הפועל.

(⁷⁶) אורי אדלמן, רומן: משוואה עם נעלם, כתר, ירושלים, 2013, עמ' 43.

(⁷⁷) עמיה ליבליך, שם, עמ' 257.

(⁷⁸) (israel-trade.net/asiapacific/2017/12/20)

(⁷⁹) טאישה אבלאר, רומן: מעבר המכשפים, הוצאת כתר, ירושלים, 2003, עמ' 52.

(⁸⁰) מתוך השיר (ריח) של אייל אבן צור shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=2020&wrkid=8967

(⁸¹) מתוך השיר (שובר שתיקה) של איציק בנחמו: shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=623&wrkid=23184

(⁸²) אורה רודרג שורצולד, "על הוראת הנשוא המורחב, הנשוא המורחב וה- (אוגד)", 1976, החינוך, 3, 4, 246 - 252.

(⁸³) Berman, R. A., Modern Hebrew Structure. Tel Aviv, 1978, pp. 160-169.

(⁸⁴) Crystal, David, A dictionary of linguistics and phonetics, Blackwell·Great Britain, 1980, p: 119 .

(⁸⁵) אורה. רודירג. שורצולד: על הנשוא המורחב, הנשוא המורחב והאוגד, החינוך 3-4, 1976, עמ' 246-252.

(⁸⁶) Oman, U. Hammishpat happashut. Jerusalem, 1972, p: 73.

(⁸⁷) Ruth A. Berman, On The Category Of Auxiliary In Modern Hebrew, Tel Aviv University, p: 7-8.

(⁸⁸) Ibid. p: 8.

ביבליוגרפיה

המקורות העבריים:

- התנ"ך.
- התלמוד.
- 1 אבא בנדודי, לשון מקרא ולשון חכמים, ב, תל אביב, 1971.
- 2 אורה רודרג שורצולד, "על הוראת הנשוא המורחב, הנשוא המורחב וה- (אוגד)", 1976, החינוך.
- 3 אורה שורצולד, על הוראת הנשוא המורחב, החינוך 3, 1978.
- 4 אורה. רודירג. שורצולד: על הנשוא המורחב, הנשוא המורחב והאוגד, החינוך 3-4, 1976.
- 5 אורי אדלמן, רומן: משוואה עם נעלם, כתר, ירושלים, 2013.
- 6 אותר ז'אפן, (שולמית במברגר), עור שחור-לב לבן, הוצאת כתר, ירושלים, 2005.
- 7 אליעזר רובינשטיין, "המשפט השמני", הוצאת הקיבוץ המאוחד אוניברסיטת תל אביב, 1968.
- 8 אליעזר רובינשטיין, הצירוף הפועלי, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב, 1971.
- 9 אלעזר וינריב, רצינוליזם ואמפיריציזם: מגמות פילוסופיות במאה ה-17 וה-18, האוניברסיטה הפתוחה, ירושלים, 1990.
- 10 ב. תמוז, חיי אליקים, הוצאת עם עובד, 1965.
- 11 האקאדמיה ללשון העברית.
- 12 זהר לבנות "העברית כשפת מחקר מודרנית", (דפים) כתב עת לעיון ולמחקר בחינוך (גיליון בנושא לשון והוראה), מכון מופ"ת, מס' 57, 2014.
- 13 ח. ברטוב, פצעי בגרות, הוצאת עם עובד, 1965.
- 14 ח.נ.ביאליק, כל כתבי, הוצאת דביר, 1947, 164-97.
- 15 טאישה אבלאר, רומן: מעבר המכשפים, הוצאת כתר, ירושלים, 2003.
- 16 יחזקאל קוטשר, "נטרול צורת הזכר והנקבה, יחיד ורבים", בפועל עבר שבתלמוד בבלי?!", לשוננו, כתב עת, כרך (35), הוצאת האקדמיה ללשון העברית, ירושלים, 1971.
- 17 י. פיכמן, אמת הבניין, הוצאת מוסד ביאליק, 1951.
- 18 י. קלוזנר, ש. טשרניחובסקי, הוצאת הספרים ליד האוניברסיטה.
- 19 יעקב כהן, על לשון אחרון, לשוננו לעם כא, ג-ד, 1957.

- 20- יצחק אפשטיין, הגיוני לשון, תל אביב, 1947.
- 21- יצחק שלזינגר, אדי זילצר, צבי בצר, רפאל ניר, אורה שורצולד, פרקים בתולדות הלשון העברית, החטיבה השלישית (המודרנית), יחידה 11, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 1994.
- 22- יצחק שלזינגר, פרקים בתולדות הלשון העברית: החטיבה המודרנית 3, האוניברסיטה הפתוחה, תל רביב, 1994.
- 23- מ. שמיר, כמו ידיו, הוצאת ספרית פועלים, 1962.
- 24- מישל פייבר, טורף הנשמות, סדרה הצעירה דברי ימי האפלי, הוצאת כתר, ירושלים, 2008.
- 25- מלכה מוצ'ניק, לשון, חברה ותרבות, כרך 3, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 2002.
- 26- מלכה מוצ'ניק, לשון, חברה ותרבות, כרך 3, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב, 2002.
- 27- נורית דקל, מבט חדש על העברית המדוברת, הד האולפן החדש, גיליון 99, חורף 2012.
- 28- עדה זורתתי, אידה צורית, רומן: אשתו המנוחה, הוצאת כתר, 1997, ירושלים.
- 29- עדין שטיינזליץ, מדריך לתלמוד, כתר ספרים, ירושלים, 1984.
- 30- עזר, מ'. על שטח ועומק בתחביר, 1977, חיפה.
- 31- עידית דורון, רוזן על הסמנטיקה של מערכת זמני הפועל העברית, העברית והאותיות ו-ו.
- 32- עמוס עוז, בעצם יש כאן שתי מלחמות, הוצאת כתר, ירושלים, 2002.
- 33- עמוס עוז, פנתר במרחב, הוצאת כתר, ירושלים, 1995.
- 34- עמיה ליבליך, ילדי כפר עציון, הוצאת כתר, ירושלים, 2007.
- 35- רם ארון, משחק מוכר, הוצאת כתר, ירושלים, 1995.
- 36- רפאל ניר, פרקים בתולדות הלשון העברית: החטיבה הקלאסית 1, האוניברסיטה הפתוחה, תל רביב, 1994.
- 37- שרה אבינון, עיין ערך: לשון, הבנה והבעה, הוצאת מט"ח, תל אביב, 2000.
- 38- שרה ליפקין, עיין ערך לשון: תחביר, הוצאת מט"ח, תל אביב, 1997.

המקורות הלועזיים:

- 1- Alan Smith. Fundamental Concept of the Classical Hebrew Verb, p 11
- 2- Berman, R. A. Modern Hebrew Structure. Tel Aviv, 1978 .
- 3- Berman, R. A. 1979. "The Case of an (S)VO Language: Subject less Constructions in Modern Hebrew." Paper delivered at the Linguistic Society of America's Summer Meeting, Salzburg, August, 1979.
- 4- Berman, R. A. "Lexical Decomposition and Lexical Unity in the Expression of Derived Verbal Categories in Modern Hebrew." Afroasiatic Linguistics, 1979 .
- 5- Bhat, D.N.S. (1999). The Prominence of Tense, Aspect and Mood. Amsterdam: John Benjamins: 43-61.
- 6- Berman, R. A. and A. Grosu. "Aspects of the Copula in Modern Hebrew." Studies in Modern Hebrew Syntax and Semantics. Ed. P. Cole. Amsterdam. 1976.
- 7- Crystal, David, A dictionary of linguistics and phonetics, Blackwell, Great Britain, 1980 .
- 8- Givon, T. "The Drift from VSO to SVO in Biblical Hebrew: The Pragmatics of Tense-Aspect." Mechanisms of Syntactic Change. 1977. Ed. C. N. Li. Austin. Texas.
- 9- Steele, S. "The Category AUX: A Universal Specification." Paper delivered at the Auxiliaries Festival, Salzburg, August, 1979.
- 10- Yael Greenberg, Event Internal Pluractionality in Modern Hebrew: A Semantic Analysis of One Verbal Reduplication Pattern, Bar Ilan University, (Pre-final version. In Brill's Annual of Afroasiatic Languages and Linguistics, 2(1). 2010.
- 11- H. V. Bola fey, An easy grammar of the primeval language commonly called Hebrew entitled on the "straight path" to real knowledge: With notes, philological and illustrative, printed for Hat chard, Piccadilly, London, Bavarian State Library, 2010.
- 12- Oman, U. 1972. Hammishpat happasut. Jerusalem. Pullum, G. and D. Wilson. 1977. "Autonomous Syntax and the Analysis of Auxiliaries." Language.
- 13- Pullum, G. and D. Wilson. "Autonomous Syntax and the Analysis of Auxiliaries." Language (53), 1977.
- 14- Oman, U. Hammishpat happashut. Jerusalem, 1972.
- 15- Rubinstein, E. Haccerup happo'oli: "iyyunim btahbir yameynu". Tel Aviv 1971.
- 16- Rubinstein, E. Hammishpat hasshemani: "iyyunim btahbir yameynu". Tel Aviv, 1968.
- 17- Ross, J. R. "Auxiliaries as Main Verbs." Studies in Philosophical Linguistics, 1969.
- 18- Ruth A. Berman, On The Category Of Auxiliary In Modern Hebrew, Tel Aviv University .
- 19- McCawley, J. D. "Tense and Time Reference in English." Studies in linguistic Semantics. Eds. C. J. Fillmore and D. T. Langendoen. New York. 1971.

מקורות האינטרנטי:

- 1- www.benyehuda.org/berdi/shmua.html
- 2- www.he.wikipedia.org/wiki/
- 3- www.shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=2020&wrkid=8967
- 4- www.daf-yomi.com/forums/Message.aspx?id=3559
- 5- www.israel-trade.net/asiapacific/2017/12/20